

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»**

СОРОКУН ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 342.951:346.544.4

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТОВАРІВ,
ЩО ВВОЗЯТЬСЯ В УКРАЇНУ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі адміністративного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Писаренко Надія Борисівна,

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доцент кафедри адміністративного права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Кагановська Тетяна Євгенівна, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, професор кафедри державно-правових дисциплін, декан юридичного факультету, Заслужений юрист України;

кандидат юридичних наук

Трофімов Сергій Анатолійович, Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого», доцент кафедри адміністративно-правових та кримінально-правових дисциплін Кримського юридичного інституту, Заслужений юрист Автономної Республіки Крим.

Захист відбудеться «01» лютого 2013 р. о «13⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному університеті «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розісланий «21» грудня 2012 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема забезпечення належної якості товарів, в тому числі тих, що ввозяться в Україну, завжди вважалась актуальною, а її розв'язання вимагало чималих зусиль як виробників, так і суб'єктів, уповноважених контролювати відповідність товарів нормативно визначеним вимогам.

Аналіз чинних нормативно-правових актів, якими врегульовано відносини у сфері забезпечення якості продукції, що ввозиться в Україну, а також вивчення й узагальнення практики їх застосування дозволяє констатувати: існуючий адміністративно-правовий механізм має певні недоліки, наявність яких не дозволяє компетентним органам повною мірою застосовувати превентивні заходи, спрямовані на недопущення потрапляння на вітчизняний ринок неякісної продукції іноземного походження. Фактично діяльність представників держави зводиться до перевірки якості товарів, які вже надані для проведення митного контролю. Недосконаліми уявляються процедури з недопущення переміщення через митний кордон України товарів, що за своїми властивостями не відповідають національним нормативам. З огляду на це виникає необхідність визначення порядку застосування окремих видів нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а саме – сертифікації товарів та видачі дозволів органами, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, а також екологічний контроль.

Після вступу України до Світової організації торгівлі (далі – СОТ) все більшої актуальності набуває питання вдосконалення порядку застосування зазначених заходів. Як свідчить практика, вітчизняні стандарти і процедури, спрямовані на забезпечення якості товарів, не повною мірою відповідають міжнародним вимогам, унаслідок чого створюються перепони для здійснення експортно-імпорتنих операцій й виконання Україною міжнародних зобов'язань.

Отже, поглиблене дослідження особливостей регулюючого впливу на сферу забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, практичної діяльності суб'єктів влади, які цей вплив справляють, вивчення досвіду інших країн щодо вирішення подібних питань з метою його використання в українських умовах зумовлено потребами сьогодення – нормотворчою і правозастосовною практикою.

Науково-теоретичні підвалини дисертаційної роботи становлять праці вчених з теорії права, теорії управління, адміністративного права та інших галузей права, зокрема В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, Є. В. Додіна, Д. В. Задихайла, С. В. Ківалова, Ю. М. Козлова, А. Т. Комзюка, В. К. Колпакова, Т. О. Коломoeць, О. В. Кузьменко, А. В. Мазура, В. Я. Настюка, О. Ф. Ноздрачова, В. Ф. Опришка, Н. Б. Писаренко, Д. М.

Приймаченка, О. П. Рябченко, К. К. Сандровського, А. О. Селіванова, Е. Ю. Харченко, Л. В. Чапкевич, О. А. Чернової, М. Г. Шульги та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі адміністративного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» відповідно до Комплексної цільової програми № 0106U002285 «Права людини і проблеми організації та функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування в умовах становлення громадянського суспільства» та Комплексної цільової програми № 0111U0009666 «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні». Тему роботи затверджено на засіданні вченої ради Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого від 16.02.2006 р. (протокол № 8).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі досягнень юридичної науки, норм чинного законодавства, практики їх реалізації напрацювати оновлені уявлення про сутність, форми та методи адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, розробити й надати науково обгрунтовані пропозиції з удосконалення правової регламентації діяльності представників держави, уповноважених впливати на суб'єктів господарювання, які постачають товари на внутрішній ринок.

Для досягнення цієї мети визначено такі завдання:

- розглянути вітчизняне законодавство з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, його зміст, основні тенденції і напрямки сучасного розвитку;
- визначити сутність та форми адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну;
- охарактеризувати методи адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, визначити проблеми, які виникають у процесі застосування заходів адміністративного примусу в досліджуваній сфері й запропонувати шляхи їх розв'язання;
- окреслити коло повноважень суб'єктів адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну;
- визначити правові та організаційні засади сертифікації товарів, що ввозяться в Україну, її місце серед правових форм регулювання у досліджуваній сфері;
- розглянути процедури видачі дозволів органами, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний та митний контроль товарів, які ввозяться в Україну, надати пропозиції щодо їх уніфікації;
- узагальнити зарубіжний досвід регулювання забезпечення якості імпортованих товарів, надати пропозиції щодо можливостей його використання в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини щодо забезпечення належного, визначеного нормативними актами рівня якості товарів, що ввозяться в Україну.

Предмет дослідження складає адміністративно-правове законодавство, яке регулює забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дисертаційної роботи є сукупність таких методів наукового пізнання, як історико-правовий, логіко-семантичний, системний, порівняльно-правовий, а також моделювання, класифікації, групування, аналізу та синтезу. Так, за допомогою історико-правового методу досліджено процес становлення й розвитку вітчизняного законодавства з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну (розд. 1, п. 1.1). Логіко-семантичний метод і метод моделювання використано для визначення поняття адміністративно-правового регулювання у розглядуваній сфері (розд. 1, п. 1.2). Метод аналізу та синтезу допоміг виокремити суб'єктів адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, визначити їх повноваження (розд. 1, п. 1.4). Методи класифікації й групування використовувались для характеристики форм та методів регулювання у сфері, що досліджується (розд. 1, пункти 1.2, 1.3; розд. 2, п. 2.1). Системний метод став у нагоді при визначенні правових та організаційних засад сертифікації товарів, що ввозяться в Україну, процедур застосування щодо них заходів дозвільної системи (розд. 2, пункти 2.2, 2.3). Порівняльно-правовий метод був застосований для вивчення зарубіжного досвіду регулювання забезпечення якості імпортованих товарів та опрацювання можливості його використання в Україні (розд. 2, п. 2.4).

Нормативну базу дисертації становлять Конституція України, міжнародні угоди, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, закони та інші нормативно-правові акти, приписи яких спрямовано на регламентацію відносин у сфері забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну. Досліджено також окремі документи Світової організації торгівлі та Європейського Союзу з питань стандартизації та підтвердження відповідності товарів визначеним вимогам, які можуть бути використані і в Україні.

Емпіричну основу дослідження склали статистичні показники та матеріали діяльності митних органів, органів, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний та екологічний контроль, а також громадських формувань, які виступають суб'єктами забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну. Зокрема, звіти про результати діяльності й узагальнення практики застосування законодавства з питань забезпечення якості імпортованих товарів Державної митної служби України, Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів, Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України, Державної санітарно-епідеміологічної служби України, а також Харківської обласної митниці.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією із перших в українській юридичній науці робіт, де комплексно досліджуються теоретичні та практичні питання адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, вирішується завдання щодо законодавчого врегулювання та шляхів недопущення на внутрішній ринок України товарів імпортного походження неналежної якості. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку положень і висновків, що містять наукову новизну і виносяться на захист, а саме:

уперше:

– визначено поняття адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, як заснованої на приписах законів та інших нормативно-правових актів діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, у тому числі громадських формувань, щодо забезпечення належного, передбаченого нормативними документами рівня якості імпортованих товарів на стадіях їх надходження на ринок, введення в обіг та розповсюдження;

– запропоновано перелік правових форм регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, до яких віднесено державне нормування, реєстрацію товарів, ліцензування імпорту товарів, сертифікацію товарів, а також застосування заходів дозвільної системи органами, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний, а також митний контроль;

– здійснено класифікацію суб'єктів адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, за декількома критеріями – залежно від обсягу та характеру їх повноважень, сфери здійснення ними контрольних повноважень, виду продукції, якість якої вони перевіряють;

– проаналізовано повноваження органів громадського контролю у сфері забезпечення якості товарів та надано пропозиції щодо вдосконалення такої діяльності, а також системи цих формувань;

удосконалено:

– погляди щодо особливостей становлення вітчизняного законодавства з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, виділено та досліджено його етапи, з'ясовано зміст законодавства та окреслено основні тенденції його сучасного розвитку;

– уявлення про методи регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, доведено, що в упорядкуванні досліджуваних відносин переважно використовуються методи адміністративні;

дістали подальший розвиток:

– пропозиції стосовно правових та організаційних засад сертифікації товарів, що ввозяться в Україну, з'ясовано її місце серед правових форм регулювання у даній сфері; доведено, що

сертифікацію товарів поступово замінює сертифікація систем якості, яка передбачає встановлення відповідності певним вимогам всього циклу виробництва й виключає необхідність підтвердження рівня якості виготовлених у таких умовах товарів;

– узагальнення зарубіжного досвіду регулювання забезпечення якості імпортованих товарів, зроблено висновок про доцільність його запровадження в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації пропозиції та висновки можуть бути використані:

– у науково-дослідницькій діяльності – для подальшої розробки проблем адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну;

– у правотворчості – при подальшому вдосконаленні законодавства, яке регламентує суспільні відносини в досліджуваній сфері з метою гарантування належного рівня якості імпортованих товарів;

– у правозастосовній діяльності – для вдосконалення діяльності суб'єктів забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну;

– у навчальному процесі – при вивченні адміністративного і митного права, спеціальних курсів з проблематики забезпечення прав споживачів, підготовці підручників та навчальних посібників з цих дисциплін.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні теоретичні положення та висновки, сформульовані в дисертації, викладено та обговорено на засіданнях кафедри адміністративного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», використовуються в навчальному процесі.

Результати, отримані у ході дослідження, оприлюднені на міжнародних і вітчизняних наукових і науково-практичних конференціях: міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення» (7-8 грудня 2006 р., м. Сімферополь); круглому столі «Конституція України: досвід реалізації та шляхи удосконалення» (21 червня 2006 р., м. Харків); науково-практичній конференції курсантів, студентів та молодих науковців «Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі» (30 березня 2007 р., м. Дніпропетровськ); міжнародній науково-практичній конференції «Митна політика та актуальні проблеми економічної та митної безпеки України на сучасному етапі» (23 листопада 2007 р., м. Дніпропетровськ); міжнародній науково-практичній конференції «Наука и карьера» (21-22 листопада 2008 р., м. Москва); форумі «Громадське життя Харківщини за 20 років незалежності України» (27-28 вересня 2011 р., м. Харків).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в одинадцяти наукових публікаціях, з яких п'ять статей опубліковано в наукових фахових періодичних виданнях, а також у тезах шести доповідей на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою і предметом дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 193 сторінки, з яких основний текст становить 166 сторінок. Список використаних джерел налічує 232 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, встановлено її зв'язок з науковими планами та програмами, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їх апробацію та публікації.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Законодавство з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну: становлення та зміст»* розглядаються система та особливості становлення вітчизняного законодавства з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, з'ясовано його зміст і тенденції сучасного розвитку.

Вітчизняне законодавство з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, характеризується тим, що положення нормативно-правових актів, які його формують, спрямовано на: а) встановлення вимог щодо якості імпортованих товарів; б) закріплення заходів, застосування яких забезпечує дотримання цих вимог; в) визначення суб'єктів і порядку застосування таких заходів.

Виокремлено два етапи розвитку досліджуваного законодавства. Перший етап, який охоплює 1991 – 2000 рр., характеризується становленням правових та організаційних засад системи технічного регулювання в Україні (стандартизація, сертифікація, метрологія), а також запровадженням нетарифних заходів (комплексу заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішній ринок). Застосування останніх визнається сьогодні основною формою впливу на відносини у сфері забезпечення якості товарів, що імпортуються. Другий етап (з 2000 р. і до сьогодні) визначається розвитком системи нетарифних заходів, що застосовуються з метою забезпечення якості імпортованих товарів, проведенням робіт з усунення внутрішніх суперечностей чинного законодавства та приведення нормативної бази України у відповідність до міжнародних стандартів і вимог СОТ.

Відзначено, що розвиток національного законодавства з питань забезпечення якості товарів, що імпортуються, відбувається за декількома напрямками. Перший включає перехід до застосування міжнародних стандартів, їх використання як основи для розроблення технічних регламентів, скасування вимог щодо обов'язкового виконання державних стандартів, а також прийняття і введення в дію технічних регламентів, розроблених на основі європейських директив Нового підходу. Другий напрямок спрямовано на корегування переліку продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, з метою виключення з нього продукції, на яку не поширюється дія технічних регламентів або обов'язкова сертифікація якої не передбачена законом. Третій полягає в упровадженні оновленої системи ринкового нагляду за безпекою товарів та посиленні відповідальності за порушення у розглядуваній сфері. Його метою є забезпечення відповідності продукції, яка вже перебуває в обігу на ринку, вимогам технічних регламентів.

У підрозділі 1.2 «Сутність та форми адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну» зосереджено увагу на головних аспектах розуміння сутності та правових засобів адміністративно-правового регулювання забезпечення якості імпортованих товарів, а також розглянуто його форми.

Регулювання у сфері забезпечення якості товарів, що імпортуються, передбачає застосування технічних, організаційних, соціальних, правових та інших засобів впливу на виробників (імпортерів) і розповсюджувачів продукції. Важлива роль при цьому відводиться правовим засобам. Аналіз чинного законодавства свідчить, що їх зміст і характер відображають відповідний етап економічного розвитку держави. До універсальних правових засобів віднесено: а) розробку й встановлення обов'язкових для виконання вимог, що гарантують якість і безпечність продукції; б) здійснення контролю за дотриманням останніх при виробництві, транспортуванні та реалізації товарів; в) застосування заходів відповідальності у випадках встановлення фактів недотримання обов'язкових вимог.

Адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, визначено як засновану на приписах законів та інших нормативно-правових актів діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, у тому числі громадських формувань, щодо забезпечення належного, передбаченого нормативними документами рівня якості товарів на стадіях їх надходження на ринок, введення в обіг та розповсюдження.

Сутність адміністративно-правового регулювання забезпечення якості імпортованих товарів розглядається через систему завдань, що постають перед державою у процесі його здійснення, а також через визначення специфічних рис механізму, форм і методів його організації. Механізм організації адміністративно-правового регулювання у досліджуваній сфері в правовому аспекті визначено як комплекс засобів, установлених нормама права, за допомогою яких

компетентні представники влади впливають на постачальників і реалізаторів імпортованих товарів з тим, щоб забезпечити належний рівень якості останніх.

Виконання завдань, які постають перед суб'єктами адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, гарантується закріпленими за ними повноваженнями. Аналіз юридичних приписів, якими їх зафіксовано, дозволяє визначити форми діяльності відповідних представників влади та характер методів, що вони використовують.

Під формами діяльності суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері, що розглядається, розуміються конкретні дії спеціально уповноважених органів державної влади та громадських формувань із забезпечення належного, передбаченого нормативно-правовими актами рівня якості імпортованих товарів. Виокремлено правові та неправові форми діяльності. Перші пов'язують із встановленням і застосуванням норм права, що спричиняє юридичні наслідки. Використання неправових форм не зумовлює виникнення, зміну чи припинення адміністративно-правових відносин.

Підрозділ 1.3 «Методи адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну» присвячено розгляду методів адміністративно-правового регулювання у сфері, що досліджується, та їх характеристики.

Адміністративно-правове регулювання забезпечення якості імпортованих товарів має ґрунтуватись на поєднанні економічних та адміністративних методів регулювання діяльності господарюючих суб'єктів. Однак дослідження правових приписів, які діють у даній сфері, дозволяє констатувати: нині в упорядкуванні суспільних зв'язків, обумовлених забезпеченням якості імпортованих товарів, провідну роль відіграють адміністративні методи, звернення до яких призводить до застосування примусових заходів.

У роботі розглянуто три групи примусових заходів, що застосовуються уповноваженими суб'єктами в процесі забезпечення якості імпортованих товарів: запобіжні, припинення та адміністративні стягнення.

Відзначено, що суб'єктами відповідальності за порушення законодавства з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, можуть бути фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності, посадові особи, а також юридичні особи. За чинними нормами відносно всіх порушників застосовується санкція у вигляді штрафу. Щодо підприємців можуть також застосовуватись: оприлюднення інформації про притягнення їх до відповідальності; обов'язок повернути майнову вигоду; позбавлення наданих пільг, субсидій або податкових переваг; заборона користуватися дотаціями, субвенціями, іншими формами фінансової допомоги з боку держави тощо.

Зауважується, що використання адміністративних методів призводить до прямого втручання представників держави у відносини між споживачем та виробником. Однак нормальний

перебіг цих відносин підтримується вільною конкурентною боротьбою, результатом якої є пропозиція найякіснішої продукції, що й обирається споживачем. Держава має сконцентрувати свою діяльність на: а) реформуванні систем стандартизації і підтвердження відповідності, б) вдосконаленні процедур контролю за якістю імпортованих товарів, в) визначенні порядку відкликання неякісних товарів, г) розвитку механізмів судового примусу, які можуть бути задіяні щодо недбалих постачальників; д) розробці правових засад діяльності самоврядних організацій, які вправі встановлювати високі стандарти поведінки господарюючих суб'єктів-членів цих організацій на ринку виробників і постачальників продукції.

У підрозділі 1.4 «Суб'єкти адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, їх види та повноваження» визначено та наведено класифікацію суб'єктів влади, компетентних впливати на постачальників й розповсюджувачів імпортованої продукції, їх повноваження у сфері, що досліджується, розглянуто проблеми розмежування повноважень цих суб'єктів, а також суб'єктів громадського контролю.

Владні повноваження у сфері забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, надано значному числу центральних органів виконавчої влади. Відзначено, що сьогодні в Україні не існує єдиного органу спеціальної компетенції у даній сфері. За таких умов гарантувати належний рівень якості імпортованої продукції можна лише за умови злагодженої діяльності всіх органів, що мають відношення до якості товарів. Це дозволить швидко виявляти неякісні та небезпечні для життя і здоров'я людей товари, припиняти їх реалізацію.

Виходячи з аналізу нормативно-правових актів, якими закріплено повноваження суб'єктів адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що імпортуються в Україну, здійснено їх класифікацію за трьома критеріями, а саме: а) обсягом і характером їх повноважень, б) сферою здійснення ними контрольних повноважень і в) залежно від того, якість якої продукції перевіряється.

Наголошено, що на належний рівень якості імпортованої продукції впливає і злагоджена діяльність представників влади та суб'єктів громадського контролю. До останніх відносяться громадські ради при органах державної влади, об'єднання громадян, засоби масової інформації, окремі громадяни тощо.

Розділ 2 «Правові форми регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Види та особливості правових форм регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну» розглянуто види та особливості правових форм забезпечення якості імпортованих товарів.

На думку автора, існують дві групи правових форм забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну. Перша представлена класичними формами регулятивної діяльності –

виданням суб'єктами влади нормативних та індивідуальних актів. Друга група об'єднує специфічні форми, до яких віднесено: 1) державне нормування; 2) реєстрацію товарів; 3) ліцензування імпорту товарів; 4) сертифікацію товарів; 5) застосування заходів дозвільної системи органами, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний та митний контроль.

Нормативні акти Президента України спрямовано, насамперед, на розв'язання організаційних питань діяльності органів виконавчої влади. Указами глави держави затверджено положення про центральні органи виконавчої влади, в текстах яких визначено завдання, функції та повноваження кожного з них щодо забезпечення якості товарів. У постановах Кабінету Міністрів України деталізуються й конкретизуються законодавчі приписи, які діють у досліджуваній сфері. Міністерства на виконання урядових актів своїми наказами затверджують відповідні правила, порядки, положення.

Застосування специфічних форм супроводжується виданням міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, їх територіальними підрозділами індивідуальних правових актів.

У підрозділі 2.2 «Сертифікація товарів, що ввозяться в Україну» визначено правові та організаційні засади сертифікації, встановлено її місце серед правових форм регулювання забезпечення якості імпортованих товарів.

Запроваджена в Україні система оцінки відповідності імпортованої продукції вимогам, встановленим нормативними документами, надає можливість спрямувати зусилля державних інституцій на захист життя і здоров'я громадян, а також підтримати вітчизняного виробника в конкурентній боротьбі з іноземними фірмами. Сертифікація в цій системі дозволяє управляти якістю, контролювати відповідність товарів визначеним нормативам, підвищувати їх конкурентоспроможність, адже пов'язана вона з наданням споживачеві гарантій щодо властивостей сертифікованих товарів.

У сучасних умовах сертифікація забезпечує не лише належний рівень якості товарів, а й дозволяє ліквідувати перепони в торгівлі. Її позитивний вплив на торговельні зв'язки між державами є очевидним: строки одержання дозволів на ввезення сертифікованого товару скорочено, повторні випробування у приймаючій країні, якщо вона визнає сертифікат постачальника, скасовано.

В умовах гармонізації українського законодавства із законодавством Європейського Союзу (далі – ЄС) спостерігається скорочення переліку видів товарів, що підлягають обов'язковій сертифікації. Сертифікацію продукції поступово замінює визнана в Європі сертифікація систем якості, яка передбачає встановлення відповідності певним вимогам всього циклу виробництва – від придбання сировини до пакування й маркування готової продукції. Товари, виготовлені

сертифікованими виробниками, не підлягають повторній сертифікації. Вони мають безперешкодно ввозитися в Україну, якщо декларант у змозі підтвердити статус їх виробника як такого, що отримав відповідний сертифікат.

У підрозділі 2.3 «Застосування заходів дозвільної системи як правова форма регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну» розглянуто процедури видачі дозволів на ввезення й розповсюдження імпортованих товарів органами, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний, а також митний контроль.

У національному законодавстві заходи дозвільної системи відносять до заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності або нетарифних обмежень зовнішньої торгівлі.

На підставі аналізу норм чинного законодавства встановлено, що серед суб'єктів регулювання забезпечення якості імпортованих товарів, які уповноважені видавати зазначені дозволи, особливе місце посідають митні органи. Адже вони здійснюють попередній митний контроль, який передбачає перевірку документів, що супроводжують товар, у тому числі на предмет наявності серед них, таких, що підтверджують його відповідність прийнятим в Україні нормативам. Інші суб'єкти контролю залучаються до перевірок, якщо це прямо передбачено в законі або у посадовців митної служби є сумніви відносно достовірності супровідних документів.

Підрозділ 2.4 «Зарубіжний досвід регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, та його значення для України» присвячено дослідженню змісту нормативно-правових актів і практики забезпечення якості товарів, які діють у зарубіжних країнах у межах СОТ і ЄС, та опрацюванню можливості використання в Україні досвіду цих організацій.

Розглянуто правові аспекти регулювання нетарифних заходів у праві ЄС стосовно торгівлі з третіми країнами. Відзначено, що в ЄС діють єдині норми й правила використання таких заходів. Їх застосування регламентується відповідними нормативно-правовими актами, загальними для всіх держав-членів. Наголошено на особливій ролі рішень Суду ЄС для тлумачення установчих договорів і вторинного права ЄС, а також у формулюванні низки принципів торгівлі як безпосередньо в Євросоюзі, так і з третіми країнами.

Вивчення нормативних документів СОТ і ЄС дозволило дійти висновку про невідповідність окремих положень національних актів положенням угод, укладеним із зазначеними міжнародними інституціями. Доведено, що одним із напрямів вирішення цієї проблеми є вдосконалення нормативного визначення поняття заходів нетарифного регулювання та закріплення їх переліку.

У зв'язку з цим запропоновано внести зміни та доповнення до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», закріпивши в його тексті дефініцію і перелік заходів нетарифного регулювання.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у з'ясуванні сутності адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, встановленні його форм і методів, визначенні кола суб'єктів, які здійснюють діяльність у цій сфері, їх функцій та повноважень. Виявлено недоліки та прогалини у правовій регламентації діяльності цих суб'єктів, розроблено пропозиції з удосконалення чинного законодавства та практики його застосування. Результати дослідження зводяться до наступних основних положень:

1. Аналіз законодавства з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, дозволив дійти висновку, що положення нормативно-правових актів, які його формують, спрямовано на: а) встановлення вимог щодо якості імпортованих товарів; б) закріплення заходів, застосування яких забезпечує дотримання цих вимог; в) визначення суб'єктів й порядку застосування цих заходів.

Розглянуто два етапи становлення і розвитку законодавства з питань забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну. Перший етап, який охоплює 1991 – 2000 рр., характеризується становленням правових й організаційних засад систем стандартизації, сертифікації та метрології в Україні, а також запровадженням нетарифних заходів як основної форми впливу на відносини у сфері забезпечення якості товарів, що імпортуються. Другий етап, який розпочався у 2000 р. і триває до сьогодні, пов'язується з подальшим розвитком і вдосконаленням системи нетарифних заходів регулювання, усуненням прогалин та внутрішніх суперечностей чинного законодавства, приведенням законодавчої бази України у відповідність до міжнародних стандартів і вимог СОТ.

2. Адміністративно-правове регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, визначено як засновану на приписах законів та інших нормативно-правових актів діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, у тому числі громадських формувань, щодо забезпечення належного рівня якості імпортованих товарів на стадіях їх надходження на ринок, введення в обіг та розповсюдження.

3. Наведено поняття форм забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, та розглянуто правові й неправові форми.

Серед правових форм регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, виокремлено дві групи. Перша група представлена класичними формами регулятивної діяльності – виданням суб'єктами влади нормативних і індивідуальних актів. Друга – об'єднує специфічні форми, зокрема: 1) державне нормування; 2) реєстрацію товарів; 3) ліцензування імпорту товарів; 4) сертифікацію товарів; 5) застосування заходів дозвільної системи.

Оскільки використання форм другої групи призводить до видання нормативних або індивідуальних актів, автор дійшла висновку про наявність зв'язку між формами обох груп та щодо неможливості застосування специфічних форм без звернення до форм класичних.

4. Доведено, що в забезпеченні якості імпортованих товарів провідну роль відіграють адміністративні методи, звернення до яких призводить до застосування заходів, що запобігають вчиненню порушень, припиняють їх або спрямовані на притягнення до відповідальності.

До найбільш типових запобіжних заходів у досліджуваній сфері належать: а) перевірка документів, які підтверджують правомірність ввезення товарів, а також супровідних документів про відповідність товарів встановленим вимогам; б) огляд, переогляд вантажів та транспортних засобів; в) обстеження зразків продукції, їх відбір та експертиза (випробування).

Заходами адміністративного припинення є: а) проведення позапланової перевірки; б) тимчасова заборона використання та реалізації товарів; в) заборона надання продукції на ринку; г) затримка товарів, якщо вони переміщуються без відповідних документів, що підтверджують їх якість, або не відповідають встановленим вимогам; д) вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції; є) відкликання продукції.

За чинними нормами відносно всіх порушників правил, що діють у даній сфері, застосовується санкція у вигляді штрафу. Щодо підприємців на додаток до штрафних санкцій доцільно застосовувати й інші примусові заходи, а саме: оприлюднення інформації про притягнення їх до відповідальності; обов'язок повернути майнову вигоду; позбавлення наданих пільг, субсидій або податкових переваг; заборона користуватися дотаціями, субвенціями та іншими формами фінансової допомоги з боку держави.

5. Відповідно до КУпАП суб'єктами відповідальності є фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності чи посадові особи. Проблемним уявляється питання стосовно відповідальності юридичних осіб за правопорушення у сфері забезпечення якості імпортованих товарів. Законодавство, яким врегульовано питання застосування санкцій до юридичних осіб, не систематизоване і далеко не досконале. Поза увагою залишаються строки застосування примусових заходів, обставини, що виключають відповідальність, процесуальний порядок накладення стягнень. З огляду на це запропоновано інтегрувати норми права щодо адміністративної відповідальності юридичних осіб в єдиному кодифікованому законі.

6. Аналіз нормативно-правових актів, які діють у досліджуваній сфері, надає підстави для здійснення класифікації суб'єктів адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, за декількома критеріями, а саме: а) за обсягом та характером їх повноважень – на органи загальної і спеціальної компетенції; б) за сферою здійснення ними контрольних повноважень – на органи, що перевіряють відповідність продукції встановленим вимогам під час її ввезення на митну територію України, та органи, що здійснюють у межах сфер

їх відповідальності ринковий нагляд щодо продукції після її введення в обіг; в) залежно від продукції, якість якої перевіряється, – на органи, що контролюють якість харчової продукції, та органи, які перевіряють якість нехарчової продукції.

7. Зазначено, що в Україні не створено єдиного органу спеціальної компетенції, який би контролював дотримання вимог щодо якості товарів. За таких умов, як уявляється, гарантувати належний рівень якості імпортованої продукції можна лише завдяки поєднанню контрольної діяльності представників влади та суб'єктів громадського контролю.

Специфіка громадського контролю полягає не лише в тому, що суб'єкти, які його здійснюють, не наділені державно-владними повноваженнями. Він застосовується вже тоді, коли товари введені в обіг та розповсюджуються на території України. На цьому етапі розпочинається контроль з боку різноманітних суб'єктів, зокрема, громадських рад при органах державної влади, об'єднань громадян, засобів масової інформації, а також окремих громадян.

8. Специфічні правові форми регулювання забезпечення якості товарів, що імпортуються, пов'язані із застосуванням заходів нетарифного регулювання або нетарифних обмежень у зовнішній торгівлі. Серед цих заходів виділено прямі й непрямі. Перші використовують для обмеження ввезення імовірно якісної імпортової продукції з тим, щоб підтримати вітчизняного товаровиробника. Метою ж застосування непрямих нетарифних заходів є запобігання наповненню внутрішнього ринку неякісними імпортними товарами.

9. Актуальною залишається проблема визначення правил сертифікації товарів в Україні. Нині запроваджено обов'язкову і добровільну сертифікацію. В умовах гармонізації українського законодавства із законодавством ЄС спостерігається скорочення переліку видів товарів, що підлягають обов'язковій сертифікації, оскільки останню поступово замінює сертифікація систем якості, яка передбачає встановлення відповідності вимогам всього циклу виробництва. Товари, виготовлені сертифікованими виробниками, мають безперешкодно ввозитися в Україну, якщо декларант підтверджує статус їх виробника як такого, що отримав відповідний сертифікат. Разом із тим, на думку автора, сьогодні доцільно зберегти процедуру обов'язкової сертифікації для окремих видів імпортних товарів, які у разі невідповідності встановленим вимогам можуть становити небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин і рослин, охорони навколишнього природного середовища.

10. Застосування заходів дозвільної системи полягає у видачі дозволів на ввезення товарів органами, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний, а також митний контроль. Оскільки процедури видачі таких дозволів суттєво різняться, уніфікувати їх доволі складно. Відзначено, для розв'язання цієї проблеми доцільно дослідити зарубіжний досвід регулювання забезпечення якості імпортованих товарів з тим, щоб опрацювати можливість його використання в Україні.

Аналіз документів з питань забезпечення якості імпортованих товарів, які діють в межах СОТ та ЄС, зіставлення їх приписів із положеннями національного законодавства дозволило дійти висновку, що правові акти України містять низку норм, які не відповідають положенням угод, укладеним із зазначеними міжнародними інституціями. У роботі надано пропозиції щодо вирішення проблеми шляхом уточнення поняття заходів нетарифного регулювання та закріплення їх повного переліку в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», одночасно виключивши відповідні положення з митного й податкового законодавства.

11. Перелік заходів нетарифного регулювання, закріплений у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», може корегуватися, однак лише шляхом внесення змін до нього. На нашу думку, Закон має включати: 1) ліцензування зовнішньоекономічних операцій; 2) застосування спеціальних заходів щодо імпорту товарів в Україну; 3) процедуру реєстрації зовнішньоекономічних контрактів; 4) процедуру видачі ліцензій на право імпорту-експорту спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів; 5) видачу дозволів службою експортного контролю; 6) сертифікацію товарів, що ввозяться в Україну; 7) видачу дозволів органами влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний і митний контроль; 8) реєстрацію лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів, харчових добавок; 9) застосування державного пробірного контролю.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Сорокун І. М. Основи митної справи України за Конституцією Пилипа Орлика 1710 року / І. М. Сорокун // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Вип. 11. – Х. : Право, 2006. – С. 231–237.
2. Сорокун І. М. Правові й організаційні засади сертифікації товарів, що ввозяться в Україну / І. М. Сорокун // Проблеми законності : республ. міжвід. наук. зб. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2007. – Вип. 86. – С. 153–158.
3. Сорокун І. М. Правові засади екологічної безпеки використання генетично модифікованої продукції / І. М. Сорокун // Проблеми законності : республ. міжвід. наук. зб. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 98. – С. 92–96.
4. Сорокун І. М. Міжнародно-правове регулювання нетарифних обмежень: аналіз актів Світової організації торгівлі / І. М. Сорокун // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Вип. 19. – Х. : Право, 2010. – С. 177–186.

5. Сорокун І. М. Форми адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну / І. М. Сорокун // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Вип. 23. – Х. : Право, 2012. – С. 322–333.
6. Сорокун І. М. Організаційні та правові засади забезпечення якості товарів / І. М. Сорокун // Конституція України: досвід реалізації та шляхи удосконалення : матеріали “круглого столу”, організованого і проведеного НДІ ДБ та МС АПрН України з нагоди 10-ї річниці прийняття Конституції України, м. Харків, 21 червня 2006 р. – Х. : Право, 2006. – С. 91–92.
7. Сорокун І. М. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про якість продукції / І. М. Сорокун // Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : у 2-х ч., 7–8 грудня 2006 р. – Сімферополь, 2006. – Ч. 2. – С. 301–305.
8. Сорокун І. М. Митні та економічні механізми захисту національного товаровиробника / І. М. Сорокун // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі : матеріали наук.-практ. конф. курсантів, студентів та молодих науковців, м. Дніпропетровськ, 30 березня 2007 р. – Дніпропетровськ : Акад. мит. служби України, 2007. – С. 177–178.
9. Сорокун І. М. Екологічна ефективність – важлива складова інноваційної діяльності в державі / І. М. Сорокун // Митна політика та актуальні проблеми економічної та митної безпеки України на сучасному етапі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 23 листопада 2007 р. – Дніпропетровськ : Акад. мит. служби України, 2008. – С. 263–266.
10. Сорокун І. Н. Правовые основы экологической безопасности использования генетически модифицированной продукции / И. Н. Сорокун // Наука и карьера : материалы междунар. науч.-практич. конф., г. Москва, 21-22 ноября 2008 г. / под ред. проф. В. А. Назарова. – М. : Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2008. – С. 215–222.
11. Сорокун І. М. Механізм державного регулювання якості товарів, що ввозяться в Україну / І. М. Сорокун // Громадське життя Харківщини за 20 років незалежності України : зб. тез Форуму, м. Харків, 27-28 вересня 2011 р. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2012. – С. 227–229.

АНОТАЦІЯ

Сорокун І. М. Адміністративно-правове регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний

університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Харків, 2012.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретичних й практичних питань адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну. Шляхом аналізу особливостей, цілей і ролі в регулюванні відповідних суспільних відносин сформульовано поняття адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну.

Досліджено сутність, форми та методи адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну. Розроблено й надано науково обґрунтовані пропозиції з удосконалення правової регламентації діяльності суб'єктів, уповноважених впливати на підприємців, які постачають на внутрішній ринок імпорتنі товари.

На основі теоретичних досліджень та аналізу чинного законодавства запропоновано класифікацію суб'єктів адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, за різними критеріями. Крім того, автором досліджено правові форми регулювання забезпечення якості імпортованих товарів, надано їх загальну характеристику та визначено особливості.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, забезпечення якості товарів, форми адміністративно-правового регулювання, методи адміністративно-правового регулювання, заходи нетарифного регулювання, сертифікація товарів, заходи дозвільної системи.

АННОТАЦІЯ

Сорокун І. Н. Административно-правовое регулирование обеспечения качества товаров, ввозимых в Украину. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный университет «Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого», Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины, Харьков, 2012.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретических и практических вопросов административно-правового регулирования обеспечения качества товаров, которые ввозятся в Украину. Путем анализа особенностей, целей и роли в регулировании соответствующих общественных отношений сформулировано понятие административно-правового регулирования обеспечения качества товаров, ввозимых в Украину, как основанной на предписаниях законов и иных нормативно-правовых актов деятельности специально уполномоченных субъектов по обеспечению надлежащего, предусмотренного нормативными документами уровня качества

импортируемых товаров на стадиях их поступления на рынок, введения в оборот и распространения.

В диссертационном исследовании рассмотрены особенности становления отечественного законодательства по вопросам обеспечения качества товаров, которые ввозятся в Украину, раскрыты его содержание и основные тенденции современного развития.

Изучение юридических предписаний, которыми зафиксированы полномочия субъектов регулирования обеспечения качества импортных товаров, позволило выделить правовые и неправовые формы такой деятельности и определить характер используемых методов.

Установлено, что в упорядочении общественных связей, обусловленных обеспечением качества импортных товаров, ведущая роль принадлежит административным методам, использование которых иногда приводит к чрезмерному вниманию представителей власти к субъектам предпринимательства. Предложена классификация субъектов административно-правового регулирования обеспечения качества товаров, которые ввозятся в Украину, по различным критериям.

Особое внимание уделено правовым и организационным основам сертификации товаров, ввозимых в Украину, ее месту среди правовых форм регулирования в рассматриваемой сфере. Доказано, что сертификацию товаров постепенно заменит сертификация систем качества, предусматривающая установление соответствия определенным требованиям всего цикла производства и исключающая необходимость подтверждения уровня качества изготовленных в таких условиях товаров.

Проанализирован зарубежный опыт регулирования обеспечения качества импортных товаров и сделан вывод о целесообразности его внедрения в Украине.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, обеспечение качества товаров, формы административно-правового регулирования, методы административно-правового регулирования, меры нетарифного регулирования, сертификация товаров, меры разрешительной системы.

SUMMARY

Sorokun I. M. Administrative and legal regulation of the quality of goods imported to Ukraine. – On the right for a manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the Candidate of Legal Sciences, on specialty 12.00.07 – Administrative Law and Procedure, Financial Law, Information Law. – National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine», Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine, Kharkiv, 2012.

The thesis is devoted to the complex research on the problems concerning the theoretical and practical issues of administrative and legal regulation of the quality assurance of goods imported to Ukraine. The notion of administrative and legal regulation of the quality assurance of goods imported to Ukraine is formulated through the analysis of features, objectives and the role of corresponding social relations in such regulation.

The essence, form and methods of administrative and legal regulation of the quality assurance of goods imported to Ukraine are investigated. Delivered and presented are the scientifically proven proposals to improve legal regulation of the activities of officials authorized to influence upon economic entities delivering imported goods to the domestic market.

On the basis of theoretical research and analysis of existing legislation the classification according to different criteria of subjects of administrative and legal regulation of the quality assurance of goods imported to Ukraine is proposed. The author also examines the legal forms of administrative and legal regulation of the quality assurance of imported goods. Their general characteristics and features are presented.

Key words: administrative and legal regulation, quality assurance of goods, forms of administrative and legal regulation, methods of administrative and legal regulation, non-tariff measures, product certification, licensing system measures.

Відповідальний за випуск
канд. юрид. наук, доцент Бойко І. В.

Підп. до друку 03.12.2012 р. Формат 60x90/16.

Папір офсетний. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам. № 456/12

Віддруковано з оригінал-макета у друкарні

«Tim Publishing Group».

61135, м. Харків, просп. Гагаріна, 129